

HENRIK KURE

Formueret kompendium

Læseprøve 2011

Henrik Kure

Formueret kompendium (læseprøve 2011)

1. udgave/1. oplag

© Karnov Group Denmark A/S, København 2009

Omslag: Birger Gregers MDD, Frederiksberg

Sats og tryk: Narayana Press, Gylling

Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele af den er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Alle rettigheder forbeholdes.

Øvrige udgivelser af samme forfatter (seneste udgaver):

EU-ret kompendium

4. udgave, 2010

Skatteret kompendium

4. udgave, 2010

Forvaltningsret kompendium

4. udgave, 2009

Kompendium i finansieringsret – obligationsretlige forhold

1. udgave, 2006

Immaterielle rettigheder – kompendium

1. udgave, 2005

Kompendium i finansieringsret – ejendomsretlige forhold

1. udgave, 2005

Forord

Det har gennem et stykke tid været et af mine mål at skrive et kompendium i erhvervsret. Mit håb er, at læserne først og fremmest vil være studerende på landets videregående erhvervsrettede uddannelser, herunder ikke mindst HA-, HD- og jurastuderende. Særligt for så vidt angår sidstnævnte bemærkes, at kompendiet vil kunne anvendes i forbindelse med de erhvervsretlige fag som kompendiet dækker, særligt de formueretlige fag.

Erhvervsret er ikke noget fast defineret retsområde, men er alene en af flere betegnelser for den del af juraen, der har med erhvervslivets retsforhold at gøre. Dette kompendium er derfor ikke udtømmende – kompendiet dækker alene en række centrale erhvervsretlige områder, uden at kompendiets afgrænsning følger nogen bestemt lærebog. Det bemærkes navnlig, at person-, familie- og arveretten ikke er behandlet i dette kompendium, uanset at det indgår i mange af de erhvervsretlige lærebøger.

Fremstillingens systematik er uafhængig af øvrige fremstillinger, herunder lærebøger. Intentionen er at fremstille erhvervsretten på den mest logiske måde – og forhåbentlig er de mange krydshenvisninger med til at understrege reglernes “indre sammenhæng”. De – hver og for sig enorme – retsområder, der her er søgt fremstillet i kompendieform, udgør således alene erhvervsrettens hovedlinjer. Det er imidlertid min erfaring, at det ofte kan være nyttigt først at få overblik over de brede penselstrøg: når først disse er på plads, kan fintegningen begynde.

Verden er som bekendt ikke malet i sort-hvid – og erhvervsretten lige så lidt – men skulle alle farveskalaerne med, ville dette kompendium ikke længere være et kompendium, og fremstillingen ville derfor ikke længere opfylde sit formål.

Indholdsmæssigt er kompendiet ajour frem til 10. september 2009, dog tages for så vidt angår aktie- og anpartsselskaber udgangspunkt i den nye lov om kapitalselskaber (selskabsloven), jf. lov nr. 470/2009, selv om denne i skrivende stund endnu ikke er trådt i kraft. Tilsvarende gælder konsekvensændringerne i lov om erhvervsdrivende virksomheder som følge af den nye selskabslov, jf. lov nr. 516/2009 (kapitel 15.3.4). Der er også taget højde for servicedirektivets ændringer i markedsføringsloven (kapitel 19.4.3-19.4.4), jf. lov nr. 364/2009, selv om disse ændringer først træder i kraft 28. december 2009. Endelig er lov nr. 517/2009 om ændring af retsplejeloven indarbejdet i kapitel 23.2.1 om udlægsgrundlag, selv om loven først træder i kraft 1. januar 2010.

Jeg modtager gerne feedback og forslag til forbedringer, herunder inddragelse af yderligere retsområder. Jeg kan kontaktes på mail@henrikkure.dk eller via hjemmesiden www.henrikkure.dk, som også indeholder informationer om mine øvrige udgivelser.

London, 7. oktober 2009

Henrik Kure
www.henrikkure.dk

Oversigt

Del I – Obligationsret

- Kapitel 1. Introduktion til obligationsret 27
- Kapitel 2. Aftaleret 28
- Kapitel 3. Almindelig obligationsret 50
- Kapitel 4. Dansk køberet 78
- Kapitel 5. International køberet 102
- Kapitel 6. Kreditaftaleret 115
- Kapitel 7. Ansættelsesret (funktionærret) 122

Del II – Forsikrings- og erstatningsret

- Kapitel 8. Introduktion til forsikrings- og erstatningsret 151
- Kapitel 9. Erstatning uden for kontrakt 153
- Kapitel 10. Produktansvar 175
- Kapitel 11. Forsikringsret 184

Del III – Ejendomsret

- Kapitel 12. Introduktion til ejendomsret 193
- Kapitel 13. Panteret 198
- Kapitel 14. Tingsret 210

Del IV – Selskabsret

- Kapitel 15. Introduktion til selskabsret 223
- Kapitel 16. Interessentskaber 230
- Kapitel 17. Kapitalselskaber 235

Del V – Markedsret

- Kapitel 18. Introduktion til markedsret 261
- Kapitel 19. Markedsføringsret 262
- Kapitel 20. Immaterialret 270
- Kapitel 21. Konkurrenceret 287

Del VI – Kreditorforfølgning

- Kapitel 22. Introduktion til kreditorforfølgning 297
- Kapitel 23. Individualforfølgning (fogedret) 299
- Kapitel 24. Universalforfølgning (insolvensret) 308

Indhold

Del II – Forsikrings- og erstatningsret

Kapitel 9.

Erstatning uden for kontrakt

- 9.1 Indledning 153
 - 9.1.1 Betingelserne for at ifalde erstatningsansvar 153
- 9.2 Ansvarsgrundlag 154
 - 9.2.1 Culpa med ligefrem bevisbyrde 154
 - 9.2.1.1 Professionsansvar 155
 - 9.2.1.2 Børns erstatningsansvar 155
 - 9.2.1.3 Sindssyges erstatningsansvar 155
 - 9.2.1.4 Ansvar for unkladelser 155
 - 9.2.2 Culpa med omvendt bevisbyrde (præsumptionsansvar) 156
 - 9.2.3 Arbejdsgiveransvar (principalansvar) 157
 - 9.2.3.1 Arbejdsgiveren skal have instruktionsbeføjelse 157
 - 9.2.3.2 Skaden skal være sket under arbejdets udførelse 157
 - 9.2.3.3 Skaden skal have ramt en tredjemand 157
 - 9.2.3.4 Arbejdstageren skal have handlet culpøst 158
 - 9.2.3.5 Arbejdstagerens handling må ikke være abnorm 158
 - 9.2.4 Forældres ansvar 158
 - 9.2.5 Hæftelse for selvstændigt virkende tredjemand 158
 - 9.2.6 Objektivt ansvar 159
 - 9.2.6.1 Ansvar for motorkøretøjer (færdselsansvar) 159
 - 9.2.6.2 Ansvar for hunde (hundeanavar) 159
 - 9.2.6.3 Ansvar for lånte genstande 160
 - 9.2.6.4 Ulovbestemt objektivt ansvar 160
- 9.3 Fællesbetingelser 161
 - 9.3.1 Kausalitet (årsagsforbindelse) 161
 - 9.3.2 Adækvans 161
 - 9.3.3 Direkte skadelidt (værnet interesse) 162
 - 9.3.4 Ingen objektive ansvarsfrihedsgrunde 162
 - 9.3.4.1 Nødværge 163
 - 9.3.4.2 Nødret 163
 - 9.3.4.3 Unmodet forretningsførelse 163
 - 9.3.4.4 Skadelidtes accept af risiko 163
- 9.4 Økonomisk tab 163
 - 9.4.1 Tingsskade 164
 - 9.4.1.1 Værditabserstatning 164
 - 9.4.1.2 Driftstabserstatning 164
 - 9.4.1.3 Følgeskader 164
 - 9.4.2 Personskade 164
 - 9.4.2.1 Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste 165
 - 9.4.2.2 Erstatning for helbredelsesudgifter 165
 - 9.4.2.3 Erstatning for andet tab 165
 - 9.4.2.4 Godtgørelse for svie og smerte 165

9.4.2.5	Godtgørelse for varigt mén	166
9.4.2.6	Erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne	166
9.4.3	Skematisk oversigt over personskadeerstatningsposterne	167
9.5	Lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret	168
9.5.1	Egen skyld hos skadelidte	168
9.5.1.1	Ansvar efter færdselsloven	169
9.5.1.2	Ansvar efter hundeloven	169
9.5.2	Generel lempelsesregel	169
9.5.3	Særlige lempelsesregler	170
9.5.3.1	Børn	170
9.5.3.2	Sindssyge m.v.	170
9.6	Skade dækket af forsikring	170
9.6.1	Skade dækket af skadelidtes tings- eller driftstabsforsikring	171
9.6.2	Forsikringsselskabets regres mod skadevolder	171
9.7	Arbejdstageres erstatningsansvar	172
9.7.1	Forholdet mellem den skadelidte og arbejdsgiveren	172
9.7.2	Forholdet mellem den skadelidte og den ansatte	172
9.7.3	Forholdet mellem den ansatte og arbejdsgiveren	172
9.7.3.1	Arbejdsgiverens regres mod arbejdstageren	172
9.7.3.2	Arbejdstagerens regres mod arbejdsgiveren	172
9.8	Flere erstatningsansvarlige	173
9.8.1	Forholdet til skadelidte	173
9.8.2	Forholdet mellem skadevolderne indbyrdes	173
9.9	Disposition til opgaver om erstatningsret	173

Kapitel 9.

Erstatning uden for kontrakt

9.1 Indledning

Formålet med erstatningsreglerne er dels at genoprette det tab, som en skadevolder forvolder skadelidte (genoprettelsehensynet), dels at virke præventivt, således at skader ikke opstår (præventionshensynet).

Reglerne om erstatning uden for kontrakt bygger hovedsagelig på retspraksis og almindelige grundsætninger. Den centrale lov på området er erstatningsansvarsloven (EAL), der indeholder bestemmelser om bl.a. udmåling af personskadeerstatning, forholdet mellem erstatning og forsikring, lempelse af ansvar m.v., men derimod ingen regler om betingelserne for at ifalde erstatningsansvar.

Erstatningsansvaret uden for kontrakt benævnes også deliktsansvar. At ansvaret er “uden for kontrakt” refererer til, at der ikke er noget (relevant) aftaleforhold mellem parterne. Dette er dog alene en praktisk tommelfingerregel, idet f.eks. professionsansvaret (afsnit 9.2.1.1) hovedsagelig behandles efter reglerne om erstatning uden for kontrakt. Også andre områder kan give anledning til tvivl, f.eks. produktansvar (kapitel 8.4). Om forholdet mellem erstatning i kontrakt og uden for kontrakt henvises til kapitel 8.2.

9.1.1 Betingelserne for at ifalde erstatningsansvar

Følgende grundlæggende betingelser skal være opfyldt, for at en person (skadevolder) ifalder erstatningsansvar over for en anden (skadelidte):

- Skadelidte skal have lidt et erstatningsberettiget *tab* (afsnit 9.4),
- Der skal være et *ansvarsgrundlag* for skadevolder (afsnit 9.2),
- Der skal være *kausalitet* mellem den ansvarspådragende handling og tabet (afsnit 9.3.1),
- Tabet skal være en *adækvat følge* af skaden (afsnit 9.3.2),
- Den skadelidte skal være *direkte skadelidt* (afsnit 9.3.3), og
- Der må *ikke* foreligge nogen *objektive ansvarsfrihedsgrunde* (afsnit 9.3.4).

Det er som udgangspunkt skadelidte, der skal bevise, at erstatningsbetingelserne er opfyldt, jf. almindelige bevisbyrde regler.

Selv om betingelserne er opfyldt, er det dog ikke givet, at skadevolder skal betale skadelidte erstatning. Ansvar kan således lempes eller helt bortfalde på grund egen skyld hos skadelidte eller andre grunde (afsnit 9.5), ligesom forsikringsforhold m.v. kan medføre, at der ikke er erstatningsansvar (afsnit 9.6-9.7).

9.2 Ansvarsgrundlag

Det er en forudsætning for at pålægge en skadevolder erstatningsansvar uden for kontraktforhold, at der foreligger et ansvarsgrundlag. En skadevolder kan ifalde ansvar på følgende grundlag:

- *Culpa* med ligefrem bevisbyrde (afsnit 9.2.1) eller omvendt bevisbyrde (afsnit 9.2.2),
- *Hæftelsesansvar* i form af arbejdsgiveransvar (afsnit 9.2.3), forældreansvar (afsnit 9.2.4) eller i visse tilfælde ansvar for selvstændigt virkende tredjemand (afsnit 9.2.5),
- *Objektivt ansvar* (afsnit 9.2.6).

Forskellen mellem ansvar og hæftelse består navnlig i, om man selv er ansvarlig (ansvar), eller om man “blot” hæfter for en andens ansvar (hæftelse).

9.2.1 Culpa med ligefrem bevisbyrde

Dansk rets almindelige ansvarsgrundlag er den såkaldte culpapregel. Det betyder, at hvis der ikke gælder et særligt ansvarsgrundlag i det konkrete tilfælde, falder man tilbage på culpapreglen. Culpapreglen beskrives traditionelt således, at der indtræder ansvar for en skade, som forvoldes ved en handling (eller undladelse), der kan tilregnes den, der handler (eller undlader at handle, afsnit 9.2.1.4), som forsættlig eller uagtsom.

Culpapreglen er en retlig standard, hvis nærmere indhold skal fastlægges konkret med hensyntagen til det område, der er til bedømmelse. Culpa omfatter både forsæt, grov uagtsomhed og simpel uagtsomhed, men ikke hændelige skader.

Udgangspunktet er, at der er handlet culpøst, hvis skadevolderen har tilsidesat en forskrift, som regulerer adfærden i den pågældende situation, f.eks. en regel om vigepligt. Dette gælder dog kun, hvis den pågældende forskrift er erstatningsretligt relevant (Schutzzweck). En forskrift om vigepligt har således navnlig til formål at forhindre sammenstød mellem biler, hvorfor det vil være culpøst at overtræde forskriften.

Med ligefrem bevisbyrde er det skadelidte, der skal bevise, at skadevolderen har handlet culpøst.

U 2000.1486 Ø (rulleskøjtøberen): Da en cyklist ville passere en rulleskøjtøber, der i strid med FÆL kørte på cykelstien, ramte rulleskøjtøberens ene ben cyklen, hvorved cyklisten væltede og kom til skade. Landsretten fandt, at rulleskøjtøberen, der bevidst havde tilsidesat FÆL, havde haft en særlig anledning til skærpet agtpågivenhed. Rulleskøjtøberen var derfor erstatningsansvarlig efter culpapreglen.

U 2005.2645 Ø (stiletterne): Under oprydningen efter en familiesammenkomst bar værten sammen med en gæst et bord fra 1. sal ned ad trappen til stuen. Værten, der gik baglæns i højhælede sko, fik overbalance og trådte på en halmgris, der stod på trappen, hvorefter en anden gæst fik bordet i hovedet. Landsretten fandt, at værten – ved at bære bordet ned ad trappen iført højhælede sko og uden at fjerne pyntegrise, der indskrænkede trappearealet – havde anvendt en uhensigtsmæssig fremgangsmåde, der væsentlig forøgede risikoen for et uheld, og at personskaden var af et omfang, der overstiger, hvad en gæst sædvanligvis bør påregne under besøg i en andens hjem. Værten var erstatningsansvarlig over for den tilskadedkomne gæst.

9.2.1.1 Professionsansvar

Professionsansvar er et skærpet culpaansvar. Selv om professionsansvaret kan forekomme strengt, er der fortsat tale om et skærpet culpaansvar, og ikke et objektivt eller objektive-ret ansvar.

Om der er udvist fejl eller forsømmelse vil, når der er tale om en professionel, blive bedømt ud fra en professionsstandard, dvs. ved sammenligning med, hvordan en kyndig og professionel på det pågældende område bør handle.

Professionsansvaret er således karakteriseret ved, at (i) culpabedømmelsen sker på grundlag af de regler og standarder, der gælder for vedkommende profession, at (ii) der stilles krav om et professionelt arbejde udført med påpasselighed og omhu, og at (iii) uagtsomhedsbedømmelsen er streng.

9.2.1.2 Børns erstatningsansvar

Det erstatningsretlige udgangspunkt er, at børn ifalder selvstændigt erstatningsansvar for deres skadegørende handlinger på samme grundlag som andre, jf. EAL § 24 a. Også ved skader forvoldt af et barn under 15 år skal det således vurderes, om barnet har handlet culpøst.

Ved denne vurdering foretages en sammenligning med, hvordan et barn på samme alder normalt må antages at handle. Af retspraksis fremgår, at der er en nedre aldersgrænse for, hvornår børn pålægges ansvar omkring 4-5 år.

Hvis et barn under 15 år pålægges erstatningsansvar, er der under visse betingelser mulighed for at lempe barnets ansvar (afsnit 9.5.3.1).

Skader, der forvoldes af et barn, er som hovedregel dækket af en ansvarsforsikring, hvis forældrene har tegnet en almindelig familieforsikring, som typisk indeholder både en indbo- og en ansvarsforsikring (kapitel 11.4).

9.2.1.3 Sindssyges erstatningsansvar

En person, som på grund af sindssygdom, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand har manglet evnen til at handle fornuftmæssigt, er erstatningspligtig for skadegørende handlinger efter samme regler som sjælsunde personer, jf. EAL § 24 b, stk. 1, 1. pkt.

Ansvaret kan dog lempes eller bortfalde efter en særlig lempelsesregel (afsnit 9.5.3.2).

9.2.1.4 Ansvar for undladelser

- HR: Der ifaldes ikke erstatningsansvar for undladelse af at foretage en handling.
- U: Der ifaldes erstatningsansvar, hvis der på det pågældende område består en handlepligt, f.eks.:
- tilsynspligt med børn,
 - pligt til at afværge farer der udgår fra ens magtområde, f.eks. rydde fortorv foran sit hus for sne og is (typisk glideskader),
 - pligt til at afvikle arrangementer forsvarligt,
 - pligt til at afmærke frembragte farer, f.eks. vejarbejde.

Tilsynsansvar for forældre og andre, der har børn i deres varetægt:

Forældre kan ifalde et selvstændigt erstatningsansvar for skader forvoldt af deres børn, hvis forældrenes adfærd i sig selv er ansvarspådragende i forhold til barnets skadegørende handling. Da der er tale om et selvstændigt ansvar for forældrene, er ansvaret ikke betinget af, at der (også) er grundlag for at pålægge det skadevoldende barn ansvar, men ansvaret forudsætter, at forældrene har handlet culpøst.

Forældre og andre, der har børn i deres varetægt – f.eks. skoler, børnehaver, bedsteforældre m.v. – antages at have en almindelig pligt til at føre et rimeligt tilsyn med de pågældende børn. Et selvstændigt erstatningsansvar for forældre m.v. kan derfor komme på tale, hvis forældrene tilsidesætter denne tilsynspligt eller undlader at give barnet de nødvendige instruktioner, såfremt denne forsømmelse fører til, at barnet forvolder skade.

Tilsynspligtens udstrækning varierer bl.a. efter barnets alder. I praksis er der sjældent grundlag for at gøre erstatningsansvar gældende over for forældrene, hvis barnet er mere end 10-11 år, og generelt er der tale om en lempelig culpavurdering af forældrenes adfærd.

Efter retspraksis er forældrenes m.v. erstatningsansvar knyttet til, om de i den konkrete situation har ført et rimeligt tilsyn med barnet. Der foreligger derimod ikke retspraksis, hvorefter forældrene anses for erstatningsansvarlige under henvisning til dårlig eller mangelfuld opdragelse generelt.

U 1993.2113 Ø: Far ansvarlig for knap to-årig søns multihandicap efter havebassinulykke pga. manglende opsyn.

9.2.2 Culpa med omvendt bevisbyrde (præsumptionsansvar)

Culpa med omvendt bevisbyrde er en skærpelse af det almindelige culpaansvar (afsnit 9.2.1), idet skadevolderen skal bevise, at skadevolderen ikke har handlet culpøst (præsumptionsansvar). Der er således i disse tilfælde en formodning for, at der er handlet culpøst, og det er da op til skadevolder at afkræfte denne formodning.

Der skal være særlige holdepunkter for at vende bevisbyrden om, f.eks. lovhjemmel. Undertiden vender domstolene også bevisbyrden om i konkrete tilfælde ud fra en rimelighedsbetragtning.

U 2009.1652 V (Sommerland Syd): En mor og hendes voksne datter kom til skade i vandrutsjebanen Amazonas i et sommerland. En skønsmand vurderede, at årsagen kunne være for lav vandstand, hvilket skadelidte ikke havde haft indflydelse på. Landsretten fandt, at bevisbyrden for, at vandrutsjebanen på skadestidspunktet havde været korrekt indrettet, måtte påhvile sommerlandet, og denne bevisbyrde kunne sommerlandet ikke løfte, hvorfor sommerlandet fandtes erstatningsansvarlig.

U 1995.550/2 Ø: Et hospital var erstatningsansvarlig for personskade som følge af fejl ved elevator, da hospitalet ikke havde bevist, at "ulykken ikke kunne være undgået ved en mere hensigtsmæssig konstruktion og indretning af elevatoren og dens sikkerhedssystem".

9.2.3 Arbejdsgiveransvar (principalansvar)

DL 3-19-2 omhandler arbejdsgivers ansvar for skader, som hans ansatte forvolder på tredjemand i arbejdstiden. Bestemmelsen bør altid diskuteres sammen med EAL § 23 (afsnit 9.7).

Hvis følgende betingelser er opfyldt, hæfter arbejdsgiveren for skaden, jf. DL 3-19-2:

- Der skal være et over-/underordningsforhold (*instruktionsbeføjelse*) mellem arbejdsgiveren og arbejdstageren (afsnit 9.2.3.1),
- Skaden skal være forvoldt som *led i arbejdets udførelse* (afsnit 9.2.3.2),
- Skaden skal have ramt en *tredjemand* (afsnit 9.2.3.3),
- Arbejdstageren skal have handlet *culpøst* (afsnit 9.2.3.4), og
- Arbejdstagerens handling må *ikke* være *abnorm* (afsnit 9.2.3.5).

Terminologisk er der ikke tale om et objektivt ansvar (afsnit 9.2.6) – selv om arbejdsgiveren ikke har handlet culpøst – men om et hæftelsesansvar, idet arbejdsgiveren hæfter for arbejdstagerens culpøse adfærd.

Da en af betingelserne er, at arbejdstageren skal have handlet culpøst, givet det i opgavesammenhæng bedst mening først at behandle arbejdstageren som skadevolder, og derefter arbejdsgiveren, idet der ad. culpa således blot kan henvises til det ovenfor anførte vedrørende arbejdstageren.

9.2.3.1 Arbejdsgiveren skal have instruktionsbeføjelse

Det er en betingelse for at arbejdsgiveren ifalder ansvar, at arbejdsgiveren har instruktionsbeføjelse over for arbejdstageren. En arbejdsgiver ifalder derfor som udgangspunkt ikke ansvar for selvstændigt virkende tredjemænds fejl, da der ikke er noget over-/underordningsforhold (afsnit 9.2.5).

Det er ingen betingelse, at arbejdstageren er fastansat, modtager løn for arbejdet eller at der er tale om et erhvervsforhold.

U 1954.639 H: En landmand havde bedt sin nabo om at drive køerne hjem fra marken for sig og var ansvarlig for den følgende skade.

U 1963.912/2 V: Feriebarn løb et byærinde for en gårdejer. Gårdejeren var ansvarlig for den skade, som barnet forvoldte.

9.2.3.2 Skaden skal være sket under arbejdets udførelse

Skaden skal være forvoldt som et led i arbejdets udførelse, eller stå i naturlig forbindelse hertil. Inadækvate handlinger er ikke omfattet.

- Ikke til/fra arbejde, jf. U 1938.1088 V og U 1944.367 Ø, medmindre arbejdstageren undervejs udfører et hverv for arbejdsgiveren, jf. U 1958.821 H, hvor en købmand var erstatningsansvarlig for skade forvoldt af et 15-årigt cykelbud, der havde varer til sin mor med på hjemturen.
- Svinkeærinder er omfattet, jf. bl.a. U 1925.698 V, U 1934.420 Ø og U 1952.648 Ø.

9.2.3.3 Skaden skal have ramt en tredjemand

Det er endvidere en betingelse for arbejdsgiverens principalansvar, at skaden skal have ramt en tredjemand, dvs. en anden end arbejdsgiveren eller arbejdstageren.

9.2.3.4 Arbejdstageren skal have handlet culpøst

Hvis arbejdsgiveren skal hæfte, skal der være et culpaansvar hos arbejdstageren efter dansk rets almindelige regler.

Arbejdsgiveren hæfter ikke for ansvaret, hvis arbejdstageren er erstatningsansvarlig på andet grundlag end culpareglen. Dette følger af en fortolkning af DL 3-19-2 og U 1970.940 Ø, hvor en politibetjent var objektivt ansvarlig for politihunds bid efter HL (afsnit 9.2.6.2). Rigspolitichefen blev frikendt, da betjenten ikke havde handlet culpøst.

Ansvaret omfatter også anonyme fejl, hvor det ikke kan påpeges hvilken (men blot at der er mindst én) arbejdstager, der har handlet culpøst, jf. princippet i U 1942.984/2 Ø, hvor en gæst på en restaurant bad om natron mod hovedpine, men ved en fejltagelse fik udleveret giftigt insektpulver, som han døde af.

9.2.3.5 Arbejdstagerens handling må ikke være abnorm

Arbejdsgiveren hæfter ikke, hvis arbejdstageren har udvist en abnorm adfærd.

U 1994.215 Ø (sexchikane): En blomsterbinder blev udsat for sexchikane fra arbejdsgiverens ægtefælle, som også hjalp til i blomsterforretningen. Landsretten fandt, at dette havde været så upåregneligt og atypisk, at arbejdsgiveren ikke hæftede efter DL 3-19-2.

9.2.4 Forældres ansvar

HR: Forældre hæfter ikke og er ikke ansvarlige for deres børns skadevoldende handlinger.

U1: Hvis følgende betingelser er opfyldt, hæfter den forælder, der har forældremyndighed over barnet (ved fælles forældremyndighed hæfter forældrene solidarisk), umiddelbart over for skadelidte med indtil 7.500 kr. for hver skadegørende handling eller undladelse, jf. forældrehæftelseslovens § 1:

- Barnet skal være under 18 år,
- Barnet skal være hjemmeboende hos én eller begge indehavere af forældremyndigheden på det tidspunkt, hvor den skadevoldende handling foretages, og
- Barnet skal være erstatningsansvarlig efter culpareglen (afsnit 9.2.1.2). Hæftelsen indtræder således ikke, hvis barnet er erstatningsansvarligt på andet grundlag end culpareglen.

U2: Hvis en forælder har tilsidesat sin tilsynspligt (afsnit 9.2.1.4), kan den pågældende ifalde selvstændigt erstatningsansvar.

9.2.5 Hæftelse for selvstændigt virkende tredjemand

HR: Uden for kontrakt hæfter en hvervgiver ikke for en selvstændigt virkende tredjemands culpa, fordi DL 3-19-2 ikke finder anvendelse (afsnit 9.2.3.1).

U: Hvis der påhviler hvervgiveren et strengt ansvar på det pågældende område, har domstolene været tilbøjelige til at lade hvervgiver hæfte for den selvstændigt virkende tredjemands culpa ud fra en betragtning om, at hvervgiver ikke bør kunne undgå ansvar ved blot at lade andre udføre arbejdet.

9.2.6 Objektivt ansvar

Objektivt ansvar er det strengeste ansvarsgrundlag. At ansvaret er objektivt betyder, at det er uden betydning, om ansvarssubjektet har handlet culpøst eller ej ("ansvar uden skyld"). De vigtigste eksempler i praksis er det objektive ansvar for motorkøretøjer (afsnit 9.2.6.1), hunde (afsnit 9.2.6.2) og lånte genstande (afsnit 9.2.6.3). Herudover findes en række øvrige bestemmelser i særlovgivningen, som ikke behandles nærmere her, bl.a. om objektivt ansvar forurening fra farlige virksomheder. Endelig har domstolene i ganske særlige tilfælde pålagt en skadevolder objektivt ansvar på ulovbestemt grundlag (afsnit 9.2.6.4).

Objektivt ansvar modsvares normalt af et lovkrav om ansvarsforsikring. I disse tilfælde er skadelidte altid garanteret erstatning.

9.2.6.1 Ansvar for motorkøretøjer (færdselsansvar)

Ifølge færdselslovens (FÆL) § 101, stk. 1, gælder der i visse situationer et objektivt ansvar for den, som er ansvarlig for et motordrevet køretøj. Det objektive ansvar modsvares af en forsikringspligt i FÆL § 105. Forsikringsselskabet hæfter umiddelbart over for skadelidte for erstatning for skader forvoldt af motordrevne køretøjer, jf. FÆL § 108, stk. 1.

Det objektive ansvar indtræder under følgende kumulative betingelser:

- Skaden skal være sket på vej, som benyttes til almindelig færdsel, jf. FÆL § 1, jf. § 2, nr. 26,
- Skaden skal være forvoldt af et motordrevet køretøj, jf. FÆL § 101, stk. 1, jf. § 2, nr. 12,
- Skaden skal være forvoldt ved færdselsuheld eller eksplosion eller brand, der hidrører fra køretøjets brandstofanlæg, og
- Køretøjet skal have været i brug som trafikmiddel i skadesøjeblikket.

Hvis betingelserne er opfyldt, er den ejer eller bruger, der benytter køretøjet eller lader det benytte, objektivt ansvarlig for skaden, jf. FÆL § 101, stk. 1. Føreren (som er den person, der kører køretøjet uden at være ejer eller bruger) er ansvarlig efter culpareglen, jf. FÆL § 104, stk. 2.

Hvis ikke alle betingelserne er opfyldt, er der ikke objektivt ansvar efter FÆL. Ansvaret må da vurderes efter culpareglen (afsnit 9.2.1).

Særligt om sammenstød mellem motorkøretøjer:

Ved sammenstød mellem motorkøretøjer gælder en særlig bestemmelse i FÆL § 103, hvor det afgørende er, hvilken type skade der er tale om:

- Personskade eller tab af forsørger, der er en følge af sammenstød mellem motordrevne køretøjer, erstattes efter reglerne i FÆL § 101, stk. 1 og 2 (afsnit 9.5.1.1), jf. § 103, stk. 1.
- Sker der tingsskade ved sammenstød mellem motordrevne køretøjer, afgøres det under hensyn til de foreliggende omstændigheder, om og med hvor stort et beløb erstatning bør ydes, jf. FÆL § 103, stk. 2.

9.2.6.2 Ansvar for hunde (hundeansvar)

Besidderen af en hund er forpligtet til at erstatte den skade, hunden forvolder, jf. hundelovens (HL) § 8, stk. 1, 1. pkt.

Ansvarssubjekt:

Ansaret påhviler “besidderen”, som til gengæld er forpligtet til at holde hunden ansvarsforsikret, jf. HL § 8, stk. 2. Besidderen er den, der har hunden i sin varetægt (dvs. ikke nødvendigvis ejeren), hvilket kræver en vis kontrol og en vis varighed. Hvis man skal betragtes som besidder af en hund, som man ikke er ejer af, skal man have hunden i sin varetægt i et vist tidsrum og ikke kun passe den nogle timer.

U 2007.1169 Ø (Molly og Tulle): Under et hundeslagsmål blev en mor, der passede sin datters to hunde, bidt i hånden. Moderen rettede krav mod datterens ansvarsforsikringsselskab, som blev frifundet af landsretten. Det var aftalt, at pasningen af hundene, der skete lejlighedsvis, skulle være af ca. et døgn varighed, og at hundene havde været passet af moderen i 17-18 timer, da episoden fandt sted. Landsretten fandt herefter, at moderen havde passet hundene i så langt et tidsrum, at hun måtte må anses som besidder, og dermed var afskåret fra at opnå erstatning hos forsikringsselskabet.

U 2005.2658 Ø (Cirkus Benneweis): I pausen af en cirkusforestilling blev en af publikummerne bidt i armen af en hund, da han ville klappe den. Hunden var bundet til en pæl, og tilhørte en af de optrædende artister. Cirkus blev frifundet, da landsretten ikke fandt at cirkus var besidder af hunden, selv om hunden befandt sig på et område, som cirkus benyttede.

U 1931.356 V: Gårdejer anset som besidder af hund, der tilhørte den tidligere ejer, men som stadig holdt til på gården.

Skader omfattet af det objektive ansvar:

Udgangspunktet er, at alle skader, som hunden forvolder, er omfattet. Der skal dog formentlig være tale om en skade, der er udslag af “hundefaren”.

U 1964.317 V: Besidder pålagt det fulde ansvar for hunds forvoldelse af færdselsuheld ved at løbe ud foran bil.

U 1959.254 Ø (Rex & King): Et ægtepar var ude at gå tur med deres dobbermannpincher Rex i snor, da hunden blev angrebet af rottweileren King, som en mand gik tur med uden at have den i snor. Ægteparret fik fuld erstatning.

U 1998.1242 Ø: Hunhund død som følge af parringsskade.

9.2.6.3 Ansvar for lånte genstande

Efter DL 5-8-1 er en låntager objektivt ansvarlig for det låntes værdi, dvs. låntager er ansvarlig over for långiver også for hændelige skader på det lånte.

9.2.6.4 Ulovbestemt objektivt ansvar

I enkelte tilfælde har domstolene fastslået, at der gælder et objektivt ansvar på ulovbestemt grundlag. Dommene er meget konkret begrundede, og findes især inden for følgende områder:

Skader forvoldt ved:	Domspraksis (eksempler)
Udgravninger og piloteringer	U 1968.84 H (Aalborg Kloster), U 1983.714 H.
Brud på forsyningsledninger	U 1983.895 H og U 1983.866 H (Gammel Kongevej).
Materialesvigt og teknisk svigt	Der er ikke direkte statueret objektivet ansvar, men U 1957.109 H (luftgynge) og U 1960.576 H (narkoseapparatet) er meget tæt på.

9.3 Fællesbetingelser

Ud over ansvarsgrundlag skal en række øvrige betingelser – “fællesbetingelserne” – være opfyldt, for at skadevolder kan gøres erstatningsansvarlig over for skadelidte:

- Der skal være *årsagssammenhæng* mellem den ansvarspådragende handling og tabet (afsnit 9.3.1), og
- Tabet skal være en *adækvat* følge af skaden (afsnit 9.3.2), og
- Den skadelidte skal være *direkte skadelidt* (afsnit 9.3.3), og
- Der må ikke foreligge nogen *objektive ansvarsfrihedsgrunde* (afsnit 9.3.4).

9.3.1 Kausalitet (årsagsforbindelse)

Det er en betingelse for at ifalde erstatningsansvar, at der foreligger den fornødne årsagsforbindelse mellem den indtrådte skade og det ansvarspådragende forhold. Erstatningsansvar forudsætter således, at der er årsagssammenhæng mellem den skadeforvoldende adfærd og den pågældende skade. Skaden skal med andre ord være en kausal følge af den skadeforvoldende handling. Betingelsen er som regel opfyldt, hvis skaden ikke ville være indtrådt uden den skadeforvoldende handling.

9.3.2 Adækvans

Det er et grundprincip i dansk erstatningsret, at skadevolderen kun er ansvarlig for adækvate følger af sin handling. Spørgsmålet om adækvans opstår i tilfælde, hvor der alene er en spinkel årsagssammenhæng mellem skadevolders ansvarspådragende handling og den skete skade.

Adækvansbetingelsen er traditionelt beskrevet således, at skaden skal være en påregnelig følge af handlingen, dvs. at skadevolderen, da han foretog handlingen, indså eller burde have indset, at skaden lå inden for de mulige følger, som handlingen kunne få.

I nyere juridisk teori har man dog bevæget sig væk fra dette påregnelighedskriterium og i stedet fremhævet den risikoafvejning, som adækvansbetingelsen anses for at være udtryk for: Hvilke skadelige følger af den ansvarspådragende handling bør skadevolderen bære risikoen for?

Adækvanskriteriet beskrives her på den måde, at der som udgangspunkt ikke ifaldes erstatningsansvar for en handling, medmindre handlingen har medført en ikke ubetydelig forøgelse af risikoen/faren for indtrædelse af den skade, som faktisk indtrådte. Erstat-

ningsansvaret omfatter med andre ord ikke følger, der fremstår som atypiske og tilfældige i forhold til den risiko, som blev fremkaldt ved den ansvarspådragende handling.

9.3.3 Direkte skadelidt (værnet interesse)

HR: Kun den direkte skadelidte kan kræve erstatning og godtgørelse i anledning af en skade, jf. f.eks. U 1994.785 H, hvor Højesteret udtalte, at formueskade, der påføres andre end den direkte skadelidte, efter almindelige erstatningsretlige regler kun erstattes i særlige tilfælde.

- Indirekte ramte personer kan således som udgangspunkt ikke rejse erstatningskrav i anledning af en skade, jf. bl.a. U 1988.166 H (refereret nedenfor) og U 1994.785 H.
- Hvis en person rammes af en personskade, kan f.eks. den pågældendes kompagnon eller kreditorer således som udgangspunkt ikke kræve erstatning for det tab, som de indirekte måtte lide som følge af skaden, medmindre der er en særlig hjemmel hertil.

U1: Ved chokskader, hvor en chokramt har overværet at f.eks. nærpårørende kommer til skade, og hvor den chokramte selv med rette har følt sig i fare, kan den chokramte være berettiget til erstatning og godtgørelse for følgerne af den psykiske påvirkning, jf. bl.a. U 1973.451 H og U 1997.721 H (refereret nedenfor).

U2: Udgifter til nærpårørendes sygebesøg eller udgifter forbundet med pasning af den skadelidte kan erstattes efter EAL § 1 (afsnit 9.4.2.2-9.4.2.3), hvis udgifterne har betydning for den skadelidtes helbredelse.

- U 2001.28 H (landsrettens dom): En mor fik tilkendt erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med, at hun efter en alvorlig trafikulykke passede og plejede sin 17-årige søn, mens han var indlagt på sygehuset. Landsretten henviste til, at morens pasning og pleje havde haft en sådan indflydelse på bedringen af sønnens tilstand, at hendes indtægtstab herved burde erstattes efter EAL § 1, stk. 1.

U3: Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger (forsørgertabserstatning til efterladte), jf. EAL §§ 12-14.

U 1988.166 H (den tabte baby): En kvinde havde efter en fødsel havde gennemgået en mindre operation og herefter fik sin nyfødte søn lagt til amning. Kvinden faldt i søvn, hvorefter drengen faldt på gulvet og fik kraniebrud. Nogen tid efter udviklede kvinden et psykisk traume som følge af uheldet, og hun var sygemeldt i en længere periode. Højesteret fandt ikke, at denne følge af uheldet var omfattet af hospitalets erstatningspligt.

U 1997.721 H: En seks-årig dreng døde i en påsat brand. Drengens mor var under branden selv i overhængende fare og samtidig ude afstand til at redde sønnen. Moderen påførtes herved et traumatisk chok og deraf følgende psykisk lidelse, som nødvendiggjorde sygemelding. Hun havde krav mod brandstifteren på erstatning for udgifterne til psykologbehandling og på godtgørelse for svie og smerte for den dokumenterede sygeperiode.

9.3.4 Ingen objektive ansvarsfrihedsgrunde

Der ifaldes ikke erstatningsansvar, hvis der foreligger en objektiv ansvarsfrihedsgrund. Heraf følger modsætningsvis, at det er en betingelse for ansvar, at der ikke foreligger nogen objektive ansvarsfrihedsgrunde. De vigtigste er:

- nødværge (afsnit 9.3.4.1),
- nødret (afsnit 9.3.4.2),
- negotiorum gestio (afsnit 9.3.4.3), og
- accept af risiko fra skadelidte (afsnit 9.3.4.4).

9.3.4.1 Nødværge

Ved nødværge forstås, at en handling er ansvarsfri, for så vidt den har været nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt, jf. princippet i straffelovens § 13, stk. 1.

9.3.4.2 Nødret

Ved nødret forstås, at en handling er ansvarsfri, hvis den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, jf. princippet i straffelovens § 14.

9.3.4.3 Uanmodet forretningsførelse

Betingelserne for, at der foreligger ansvarsfrihed som følge af uanmodet forretningsførelse (negotiorum gestio), er følgende:

- Handlingen skal være nødvendig for at undgå skade for den nødstedte,
- Den nødstedte skal selv være forhindret i at handle, og
- Handlingen skal være forsvarlig.

9.3.4.4 Skadelidtes accept af risiko

Accept af risiko er et spørgsmål om, hvorvidt skadelidte har accepteret at lade tingene foregå på en bestemt måde, og dermed accepteret en særlig risiko. Skadelidtes accept af risiko er f.eks. relevant ved sportsudøvelse (sportsskader).

Der er en glidende overgang mellem de tilfælde af skadelidtes medvirken, som betegnes som accept af risiko og de tilfælde, der betegnes som egen skyld (afsnit 9.5.1). Sondringen har betydning, da skadelidte ved egen skyld ofte vil få delvis erstatning, mens accept af risiko er en objektiv ansvarsfrihedsgrund, som normalt vil føre til, at skadelidtes erstatning helt bortfalder.

9.4 Økonomisk tab

Det er en betingelse for at rejse et erstatningskrav, at skadelidte har lidt et erstatningsberettiget tab som følge af den skadevoldende handling eller undladelse. Dette hænger sammen med, at erstatning tjener til at genoprette et påvist tab (afsnit 9.1).

Udgangspunktet er, at kun økonomisk tab kan erstattes, og at det er op til skadelidte at bevise, hvilket tab der er lidt. Skadelidte skal have fuld erstatning for de individuelle økonomiske tab, men må ikke opnå nogen berigelse (genoprettelseshensynet, afsnit 9.1). Økonomisk tab kan opstå som følge af tingsskade (afsnit 9.4.1) eller personskade (afsnit 9.4.2). For så vidt angår personskade fastsættes det økonomiske tab som udgangspunkt efter nogle særlige takster i EAL, da det kan være svært at vurdere hvad f.eks. "en arm" koster.

Godtgørelse for ikke-økonomisk skade indrømmes kun i ganske særlige tilfælde, og forudsætter lovhjemmel. Således er der normalt ikke mulighed for kompensation for affektionsværdi eller skuffede forventninger.

U 1995.545 Ø (Næstved-sagen): En bank havde begået fejl, men denne fejl havde ikke i erstatningsretlig forstand udløst et økonomisk tab, "kun" nogle skuffede forventninger. Landsretten konstaterede, at der ikke var påvist et økonomisk tab, og frifandt i konsekvens heraf banken.

Der gælder en almindelig pligt til at foretage rimelige foranstaltninger med henblik på at begrænse en skade og dens videre udbredelse (tabsbegrænsningspligt). Skadelidtes tilsi-desættelse af denne pligt betyder, at den del af skaden, som med rimelighed kunne være afværget, ikke kan kræves erstattet.

9.4.1 Tingsskade

Erstatning for tingsskade kan opdeles i erstatning for værditab (afsnit 9.4.1.1), driftstab (afsnit 9.4.1.2) samt tab for følgeskader (afsnit 9.4.1.3).

9.4.1.1 Værditabserstatning

Ved totalskade opgøres erstatningen efter principperne i EAL §§ 37-38 (kapitel 11.4.2.1), dvs. at skadelidte normalt får erstattet genanskaffelsesprisen med rimeligt fradrag for alder og slid.

Ved delskade (kapitel 11.4.2.2) får skadelidte normalt erstattet reparationsudgiften, medmindre det er billigere at anskaffe en ny genstand, i så fald behandles skaden som en totalskade.

9.4.1.2 Driftstabserstatning

Skadelidte har også krav på erstatning for evt. driftstab, dvs. det tab som skadelidte måtte lide ved at driften i en periode helt eller delvis må indstilles. Skadelidtes tabsbegrænsningspligt (afsnit 9.4 in fine) kombineret med en ofte vanskelig bevisbyrde medfører dog i praksis, at skadelidte sjældent vil få sit faktiske tab erstattet. Domstolene vil ofte udmåle erstatningen skønsmæssigt.

9.4.1.3 Følgeskader

I princippet har skadelidte ret til erstatning for sit fulde tab (afsnit), dvs. også for evt. følgeskader. Erstatning for følgeskader afskæres dog i et vist omfang af kravet om, at tabet skal være en adækvat følge af den ansvarspådragende handling (afsnit 9.3.2).

9.4.2 Personskade

EAL indeholder dansk rets almindelige regler om udmåling af erstatning og godtgørelse ved personskade. En "personskade" kan både være fysiske og psykiske følger af en ansvarspådragende handling. Det følger af EAL § 1, stk. 1, at den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale:

- erstatning for tabt arbejdsfortjeneste (afsnit 9.4.2.1),
- erstatning for helbredelsesudgifter (afsnit 9.4.2.2),
- erstatning for andet tab som følge af skaden (afsnit 9.4.2.3), samt
- godtgørelse for svie og smerte (afsnit 9.4.2.4).

Hvis skaden har fået varige følger, skal der ifølge EAL § 1, stk. 2, tillige betales:

- godtgørelse for varigt mén (afsnit 9.4.2.5), samt
- erstatning for tab eller forringelse af erhvervssevne (afsnit 9.4.2.6).

Reglerne om erstatning for tab af forsørger m.v. (EAL §§ 12-14), godtgørelse for tort (EAL § 26) og godtgørelse til efterladte (EAL § 26 a) behandles ikke nærmere.

Lovteknisk er bestemmelserne bygget op således, at EAL § 1 indeholder hjemlen til at kræve erstatning for de nævnte tab m.v., mens §§ 1 a-9 indeholder beregningsreglerne.

Som det fremgår af ovennævnte, sonderer EAL mellem erstatning (som pr. definition forudsætter et økonomisk tab) og godtgørelse (som ikke kræver noget tab).

9.4.2.1 Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for tabt arbejdsfortjeneste som følge af skaden, jf. EAL § 1, stk. 1, jf. § 2.

Erstatningen ydes så længe skadelidte er sygemeldt på grund af skadens følger og indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller – hvis det må antages at skadelidte vil lide et varigt erhvervsevnetab – indtil det er muligt midlertidigt eller endeligt at skønne over skadelidtes erhvervsevnetab, jf. EAL § 2, stk. 1.

Erstatningen fastsættes som forskellen mellem den indtægt, som skadelidte ville have haft, hvis skaden ikke var indtruffet, og den faktiske indtægt med fradrag af evt. (i) løn under sygdom, (ii) sygedagpenge, (iii) forsikringsydelse, der har karakter af en virkelig skadeserstatning og (iv) lignende ydelser til den skadelidte, jf. EAL § 2, stk. 2.

9.4.2.2 Erstatning for helbredelsesudgifter

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for helbredelsesudgifter som følge af skaden, jf. EAL § 1, stk. 1.

Der er også mulighed for at få erstatning for fremtidige helbredelsesudgifter, jf. EAL § 1, stk. 1, jf. § 1 a. Et sådant tab fastsættes til et kapitalbeløb, som højst kan udgøre den forventede gennemsnitlige årlige udgift ganget med 10 (kapitalisering af fremtidige nødvendige og lægeligt indicerede behandlingsudgifter).

- Er behandlingen nødvendig, og forhindrer den en egentlig forværring af de varige gener og det deraf følgende funktionstab, vil der være adgang til at få den kapitaliseret.
- Er der kun tale om midlertidig og i bedste fald lindrende effekt (og altså behandling der kan "undværes" i den forstand, at den ikke indvirker på det varige mén og dermed funktionsniveauet), tilsiger den seneste retspraksis, at skadelidte kun undtagelsesvis får erstatning.
- Praksis er restriktiv.

9.4.2.3 Erstatning for andet tab

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for andet tab som følge af skaden, jf. EAL § 1, stk. 1. Andet fremtidigt tab kan endvidere kapitaliseres efter EAL § 1 a på samme måde som fremtidige helbredelsesudgifter (afsnit 9.4.2.2).

9.4.2.4 Godtgørelse for svie og smerte

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale godtgørelse for svie og smerte, jf. EAL § 1, stk. 1, jf. § 3. Det er som udgangspunkt en betingelse for godtgørelsen, at skadelidte er sygemeldt, dog kan der i særlige tilfælde ydes godtgørelse, selv om skadelidte ikke er syg.

Godtgørelse for svie og smerte udgør 165 kr. pr. dag (2009-niveau). Godtgørelsen kan udbetales indtil:

- varigt mén er endeligt fastsat,
- et fastsat maksimum på 63.000 kr. (2009-niveau), eller
- raskmelding.

9.4.2.5 Godtgørelse for varigt mén

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale godtgørelse for varigt mén som følge af skaden, jf. EAL § 1, stk. 2, jf. § 4.

Godtgørelsen fastsættes til et kapitalbeløb, der beregnes under hensyn til skadens medicinske art og omfang og de forvoldte ulemper i skadelidtes personlige livsførelse. Godtgørelsen udgør 7.230 kr. pr. pct. mén (2009-niveau). Ved en méngrad på under 5 pct. ydes ingen godtgørelse.

Hertil kommer følgende trappemodel (gælder kumulativt):

Skadelidtes alder ved skadens indtræden	Nedsættelse af mén-godtgørelse
≥ 40 år	1 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 39 år ved skadens indtræden, jf. EAL § 4, stk. 2, 1. pkt.
≥ 60 år	Yderligere 1 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 59 år ved skadens indtræden, dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år, jf. EAL § 4, stk. 2, 2. pkt.

9.4.2.6 Erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne

Den, der er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevne som følge af skaden, jf. EAL § 1, stk. 2, jf. § 5, hvis følgende betingelser er opfyldt:

- Skaden skal have medført varig nedsættelse af skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde, jf. EAL § 5, stk. 1, og
- Erhvervsevnetabsprocenten skal være mindst 15, jf. EAL § 5, stk. 3.

Erstatningens størrelse fastsættes som følger, jf. EAL § 6: Skadelidtes årsløn (som udgangspunkt skadelidtes samlede erhvervsindtægt i det forudgående år, jf. EAL § 7) x erhvervsevnetabsprocenten x 10, dog højst 7.588.500 kr. (2009-niveau).

Herudover gælder følgende trappemodel:

Skadelidtes alder ved skadens indtræden	Nedsættelse af erhvervsevnetabs erstatning
≥ 30 år	1 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 29 år ved skadens indtræden, jf. EAL § 9, 1. pkt.
≥ 55 år	Yderligere 2 pct. for hvert år, skadelidte var ældre end 54 år ved skadens indtræden, dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år, jf. EAL § 9, 2.-3. pkt.

9.4.3 Skematisk oversigt over personskadeerstatningsposterne

Bestemmelse	Betingelse(r)	Periode	Beløb
<i>Helbredelsesudgifter, jf. EAL § 1, stk. 1</i>	Skadelidte skal have lidt et tab i form af helbredelsesudgifter.	Fra skadens indtræden og op til ti år frem i tiden ved kapitalisering.	Tabets størrelse, evt. kapitalisering af fremtidige udgifter.
<i>Andet tab, jf. EAL § 1, stk. 1</i>	Skadelidte skal have lidt et andet tab end de øvrige i EAL nævnte.	Fra skadens indtræden og op til ti år frem i tiden ved kapitalisering.	Tabets størrelse, evt. kapitalisering af fremtidige udgifter.
<i>Tabt arbejdsfortjeneste, jf. EAL § 2</i>	Skadelidte skal have lidt et tab i form af tabt arbejdsfortjeneste.	Fra skaden indtræder og indtil skadelidte kan begynde at arbejde igen, eller – hvis det må antages at skadelidte vil lide et varigt erhvervs-evnetab – indtil det tidspunkt, hvor det er muligt at skønne over skadelidtes fremtidige erhvervs-evne.	Forskellen mellem den indtægt, som skadelidte ville have haft, hvis skaden ikke var indtruffet, og den faktiske indtægt med fradrag af sygedagpenge.
<i>Svie og smerte, jf. EAL § 3</i>	Skadelidte skal som hovedregel være sygemeldt.	Fra skaden indtræder og indtil <ul style="list-style-type: none"> • varigt mén er endeligt fastsat, • et fastsat maksimum på 63.000 kr. (2009-niveau), eller • raskmelding. 	165 kr. (2009-niveau) pr. dag, dog ikke over 63.000 kr. (2009-niveau) i alt.
<i>Varigt mén, jf. EAL § 4</i>	Skadelidte skal have fået varigt mén.	X	7.230 kr. (2009-niveau) pr. pct. mén.
<i>Erhvervs-evnetab, jf. EAL §§ 5-9</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Skadelidte skal have fået en varig nedsættelse af evnen til at skaffe sig indtægt ved arbejde, og • Erhvervs-evnetabet skal være mindst 15 pct. 	X	Skadelidtes årsløn ganget med erhvervs-evnetabsprocenten ganget med 10, dog ikke over 7.588.500 kr. (2009-niveau).

9.5 Lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret

- HR: Den, der er erstatningsansvarlig for en skade, skal erstatte skadelidtes fulde økonomiske tab uanset dettes størrelse.
- U1: Hvis skadelidte har udvist egen skyld, kan der ske lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret (afsnit 9.5.1).
- U2: Der kan ske lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret efter den almindelige lempelsesregel (afsnit 9.5.2) eller en række specielle lempelsesregler (afsnit 9.5.3).

I det omfang der sker lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret, vil det typisk ske med 1/3, 1/2, 2/3 eller fuldstændigt (lempelsesbrøkerne).

9.5.1 Egen skyld hos skadelidte

Egen skyld-vurderingen er spørgsmålet om, hvorvidt skadelidte ved sin adfærd har medvirket til skadens opståen eller udbredelse. Udgangspunktet i den almindelige erstatningsret er, at der er egen skyld, hvis skadelidte ville ifalde erstatningsansvar over for tredjemand, hvis skadelidtes handling var rettet mod ham (dvs. har skadelidte selv handlet culpøst?).

Der kan ifølge EAL § 24, stk. 2, 1. pkt., ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden, hvis en af følgende betingelser er opfyldt:

- Hvis det vil virke urimeligt tyngende for skadelidte at få nedsat erstatningen, eller
- Hvis ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt.

Ved vurderingen skal der tages hensyn til de momenter, der er nævnt i EAL § 24, stk. 1, 2. pkt. (afsnit 9.5.2).

Ved mindre egen skyld end 1/3 får egen skyld normalt ikke betydning for erstatningen (fuld erstatning) (“hovedskyldslæren”), ved mere end 2/3 bortfalder erstatningen som regel helt (ingen erstatning).

U 1979.407 v: Under leg med luftbøsser mellem kammerater blev en af drengene ramt i øjet af rikoletterende hagl. Skadelidte måtte selv bære risikoen for skaden.

U 1984.1098 H (den defekte centrifuge): Et boligselskab havde som ejer af en centrifuge, der var stillet til rådighed for lejerne, handlet culpøst ved ikke at drage omsorg for, at centrifugen var behørigt vedligeholdt og i forsvarlig stand. Skadelidte havde handlet uagtsomt ved at stikke en arm ind i centrifugen uden at sikre sig at centrifugekurven stod stille, men Højesteret fandt ikke, at skadelidtes uagtsomhed var af en sådan beskaffenhed, at hun selv burde bære en del af tabet.

Lempelsesbrøkerne (afsnit 9.5) tager udgangspunkt i en afvejning af skadevolders og skadelidtes skyld og forudsætter, at begge er underlagt samme ansvarsgrundlag. Hvis skadevolderen er objektivt ansvarlig efter FÆL eller HL, skal egen skyld-vurderingen foretages efter særlige regler (afsnit 9.5.1.1-9.5.1.2), ikke efter den generelle regel i EAL § 24, jf. lex specialis-princippet.

9.5.1.1 Ansvar efter færdselsloven

FÆL indeholder særlige bestemmelser om lempelse og bortfald af objektivt ansvar for motorkøretøjer (afsnit 9.2.6.1). Bestemmelserne sonderer mellem personskade og tingsskade.

Personskade:

- HR: Hvis skadelidte forsætligt har medvirket til skaden, kan erstatningen for personskade nedsættes eller bortfalde, jf. FÆL § 101, stk. 2, 1. pkt.
- U: Hvis skadelidte ved grov uagtsomhed har medvirket til skaden, kan erstatningen nedsættes og i særlige tilfælde bortfalde, jf. FÆL § 101, stk. 2, 2. pkt.

Reglerne medfører, at skadelidtes simple uagtsomhed aldrig kan medføre nedsættelse eller bortfald af erstatningen.

Tingsskade:

Hvis skadelidte forsætligt eller uagtsomt har medvirket til skaden, kan erstatningen for tingsskade nedsættes eller bortfalde, jf. FÆL § 101, stk. 3.

9.5.1.2 Ansvar efter hundeloven

Det følger af HL § 8, stk. 1, 2. pkt., at erstatningen efter HL § 8 (afsnit 9.2.6.2) kan nedsættes eller helt bortfalde, hvis skadelidte har medvirket til skaden. Højesteret har i U 2009.2469 H fastslået, at bestemmelsen må forstås således, at den ikke alene omfatter egen skyld fra skadelidtes side, men i et vist omfang også kan finde anvendelse ud fra et synspunkt om accept af risiko (afsnit 9.3.4.4). Der foreligger ikke uden videre accept af risiko, fordi skadelidte selv har indladt sig med en hund, som forvolder skade.

9.5.2 Generel lempelsesregel

Erstatningsansvar kan ifølge EAL § 24, stk. 1, nedsættes eller bortfalde, når en af følgende betingelser er opfyldt:

- Hvis ansvaret vil virke urimeligt tyngende for den erstatningsansvarlige, eller
- Hvis ganske særlige omstændigheder i øvrigt gør det rimeligt.

Ved afgørelsen skal der tages hensyn til følgende forhold:

- skadens størrelse,
- ansvarets beskaffenhed,
- skadevolderens forhold,
- skadelidtes interesse,
- foreliggende forsikringer, samt
- omstændighederne i øvrigt.

9.5.3 Særlige lempelsesregler

De specielle lempelsesregler går – i overensstemmelse med princippet om *lex specialis* – forud for den generelle lempelsesregel (afsnit 9.5.2).

9.5.3.1 Børn

Hvis skadevolderen er et barn under 15 år (afsnit 9.2.1.2), kan erstatningen ifølge EAL § 24 a, 2. pkt., nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes rimeligt på grund af:

- manglende udvikling hos barnet,
- handlingens beskaffenhed, og
- omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem skadevolderens og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.

9.5.3.2 Sindssyge m.v.

HR: Hvis skadevolderen er en person, som på grund af sindssygdom, hæmmet psykisk udvikling, forbigående sindsforvirring eller lignende tilstand har manglet evnen til at handle fornuftmæssigt (afsnit 9.2.1.3), kan erstatningen nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes rimeligt under hensyn til følgende, jf. EAL § 24 b, stk. 1, 2. pkt.:

- personens sindstilstand,
- handlingens beskaffenhed, eller
- omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem skadevolderens og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til, at skaden kan fås godtgjort hos andre.

U: Hvis skadevolderen ved misbrug af beruselsesmidler eller på lignende måde forbigående hensat sig i en sindstilstand som ovenfor nævnt, er en lempelse i erstatningsansvaret udelukket, jf. EAL § 24 b, stk. 2.

9.6 Skade dækket af forsikring

Som nævnt i kapitel 8.3 er der tæt sammenhæng mellem erstatningsret og forsikringsret, bl.a. derved, at det er muligt at forsikre sig mod erstatningsansvar som skadevolder. Erstatningsansvaret kan bortfalde, hvis skaden – på skadelidtes side – er dækket af en forsikring (afsnit 9.6.1). Hvis et forsikringselskab har betalt erstatning til en skadelidt, opstår spørgsmålet, hvorvidt selskabet har regres over for skadevolderen (afsnit 9.6.2). Om de særlige regler, der gælder ved arbejdsgiverens forsikringer, henvises til afsnit 9.7.

9.6.1 Skade dækket af skadelidtes tings- eller driftstabsforsikring

HR: I det omfang en skade er dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, er der ikke erstatningsansvar for skadevolderen, jf. EAL § 19, stk. 1 (dvs. erstatningsansvaret bortfalder).

- Staten, en kommune eller en anden offentlig institution, der i almindelighed er selvforsikrer, er stillet, som om forsikring var tegnet, jf. EAL § 20.
- Bestemmelsen fritager ikke skadevolder for erstatningsansvar ved personskade, uanset om skadelidte har tegnet en ulykkesforsikring eller livsforsikring.
- Hvis forsikringen er tegnet med selvrisiko, er der erstatningsansvar for selvriskoen.
- Ved underforsikring (kapitel 11.4.1.2) er der erstatningsansvar for det beløb, forsikringen ikke dækker.

U1: Hvis den erstatningsansvarlige har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, jf. EAL § 19, stk. 2, nr. 1.

U2: Hvis skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan ligestilles hermed, jf. EAL § 19, stk. 2, nr. 2.

U3: Hvis erstatningsansvaret følger af FÆL's regler om ansvar for motorkøretøjer (afsnit 9.2.6.1), eller i øvrigt er dækket af den for køretøjet lovpligtige ansvarsforsikring, jf. EAL § 21.

Ovenstående medfører, at der ikke er erstatningsansvar for skadevolderen, hvis følgende betingelser er opfyldt:

- Skadevolderen skal have forvoldt skaderne som privatperson,
- Skaden skal være forvoldt ved simpel uagtsomhed,
- Skaden skal på skadelidtes side være dækket af en tingsforsikring eller en driftstabsforsikring, og
- Der må ikke være tale om en skade omfattet af FÆL's regler om objektivi ansvar.

9.6.2 Forsikringsselskabets regres mod skadevolder

I det omfang et forsikringsselskab har udbetalt erstatning til skadelidte, opstår spørgsmålet om selskabet, i det omfang det har betalt erstatning, indtræder i den skadelidtes ret mod den erstatningsansvarlige. Dette afhænger af, hvilken type forsikring, der er tale om:

Skade dækket af følgende forsikring:	Har forsikringsselskabet regres?
• Skadesforsikring (kapitel 11.4)	Ja, jf. EAL § 22, stk. 1.
• Livsforsikring • Ulykkesforsikring • Sygeforsikring • Anden personforsikring	Nej, jf. EAL § 22, stk. 2.

9.7 Arbejdstageres erstatningsansvar

EAL indeholder i § 23 en særlig bestemmelse om arbejdstageres erstatningsansvar. Bestemmelsen finder anvendelse, hvis DL 3-19-2 finder anvendelse (afsnit 9.2.3), og bør altid vurderes i sammenhæng hermed.

9.7.1 Forholdet mellem den skadelidte og arbejdsgiveren

Hvis betingelserne i DL 3-19-2 er opfyldt (afsnit 9.2.3), hæfter arbejdsgiveren for skadelidtes erstatningskrav.

9.7.2 Forholdet mellem den skadelidte og den ansatte

Arbejdstagerens erstatningsansvar over for skadelidte bortfalder, hvis følgende betingelser er opfyldt, jf. EAL § 19, stk. 3:

- Skaden skal være dækket af en tingsforsikring, en driftstabsforsikring eller arbejdsgiverens ansvarsforsikring, og
- Skaden må ikke være forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed.

Hvis ikke arbejdstagerens ansvar er bortfaldet efter EAL § 19, stk. 3, kan ansvaret over for skadelidte nedsættes eller helt bortfalde efter EAL § 23, stk. 2, 1. led, hvis følgende betingelser er opfyldt:

- Arbejdstageren må ikke have regresret over for arbejdsgiveren (afsnit 9.7.3.2), og
- det findes rimeligt under hensyn til (i) den udviste skyld, (ii) arbejdstagerens stilling og (iii) omstændighederne i øvrigt.

9.7.3 Forholdet mellem den ansatte og arbejdsgiveren

Der sondres mellem arbejdsgiverens regres mod arbejdstageren (afsnit 9.7.3.1) og omvendt (afsnit 9.7.3.2).

9.7.3.1 Arbejdsgiverens regres mod arbejdstageren

Erstatning, som en arbejdsgiver har måtte udrede som følge af en arbejdstagers uforsvarlige adfærd, kan arbejdsgiveren kun kræve betalt af arbejdstageren (regres) i det omfang, det findes rimeligt under hensyntagen til følgende forhold, jf. EAL § 23, stk. 1:

- den udviste skyld,
- arbejdstagerens stilling og
- omstændighederne i øvrigt.

Bestemmelsen finder tilsvarende anvendelse på arbejdsgiverens erstatningskrav mod arbejdstageren for skade, som arbejdstageren i øvrigt forvolder arbejdsgiveren i tjenesten, jf. EAL § 23, stk. 3.

9.7.3.2 Arbejdstagerens regres mod arbejdsgiveren

Udgangspunktet er, at arbejdstageren har fuld regres over for arbejdsgiveren i det omfang, arbejdstageren har betalt erstatning til skadelidte, jf. EAL § 23, stk. 2, 2. led.

9.8 Flere erstatningsansvarlige

Hvis der er flere erstatningsansvarlige skadevoldere for den samme skade, opstår dels spørgsmål om de ansvarliges forhold til skadelidte (afsnit 9.8.1), dels om det indbyrdes forhold mellem skadevolderne (afsnit 9.8.2).

9.8.1 Forholdet til skadelidte

Hvis der er flere erstatningsansvarlige skadevoldere for den samme skade, er hovedreglen ifølge retspraksis at de – i forholdet til skadelidte – hæfter solidarisk (kapitel 15.2.2).

9.8.2 Forholdet mellem skadevolderne indbyrdes

I det indbyrdes forhold mellem flere solidarisk hæftende skadevoldere, foretages fordelingen efter, hvad der under hensyn til ansvars beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt, jf. EAL § 25, stk. 1.

I det omfang, der stadig er erstatningsansvar selv om skaden er dækket af en tings- eller driftstabsforsikring (afsnit 9.6.1), kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer, jf. EAL § 25, stk. 2. Det betyder navnlig, at hvis en skadevolder har en ansvarsforsikring og en anden ikke har, er der en tendens til at lade den forsikrede skadevolder bære størstedelen af eller hele ansvaret.

U 1999.83 H: Et forsikringselskab, der hæfter på objektivt grundlag i kraft af en lovpligtig ansvarsforsikring for skader forvoldt af motorkøretøjer, må som altovervejende hovedregel bære erstatningsbyrden frem for et forsikringselskab, der hæfter efter en almindelig ansvarsforsikring.

9.9 Disposition til opgaver om erstatningsret

Hver skade henholdsvis skadevolder bør som udgangspunkt behandles individuelt. Pkt. 4-8 skal gennemgås for hver enkelt skadevolder i de tilfælde, hvor det er relevant. I enkelte tilfælde kan det være praktisk at behandle to skader sammen, men opgaveteknisk har det formodningen imod sig.

- 1) Er der tale om erstatning i eller uden for kontraktforhold (kapitel 8.2)?
 - Afgrænsning i tvivlstilfælde, da det er afgørende for hvilke regler der finder anvendelse.
- 2) Er der lidt et erstatningsberettiget tab (afsnit 9.4)?
 - Identificér tabet/tabene.
 - Det er tilstrækkeligt her at fastslå, at der er lidt en eller anden form for erstatningsberettiget tab, og hvis der så viser sig at være erstatningsansvar, kan man vende tilbage til tabsopgørelsen, jf. pkt. 10.
- 3) Hvem er potentielle skadevoldere?
 - Husk, at man pr. definition ikke kan være erstatningsansvarlig over for sig selv (skaden skal have ramt en anden end skadevolderen).

- 4) Hvilke ansvarsgrundlag (afsnit 9.2) kan komme på tale, og er betingelserne opfyldt?
 - Dvs. opfylder skadevolderen betingelserne for at ifalde ansvar efter det relevante ansvarsgrundlag?
 - Bemærk, at der godt kan være flere ansvarsgrundlag for hver enkelt skadevolder, og de relevante ansvarsgrundlag bør da gennemgås.
- 5) Er fællesbetingelserne opfyldt (afsnit 9.3)?
 - Kausalitet (afsnit 9.3.1)
 - Adækvans (afsnit 9.3.2)
 - Umiddelbart skaderamt (afsnit 9.3.3)
 - Ingen objektive ansvarsfrihedsgrunde (afsnit 9.3.4)
- 6) Har skadelidte udvist egen skyld i et omfang, der kan medføre nedsættelse eller bortfald af erstatningsansvaret (afsnit 9.5.1)?
 - Husk sondringen mellem egen skyld og accept af risiko (afsnit 9.3.4.4).
- 7) Foreligger der forsikringsforhold eller arbejdsgiver/arbejdstagerforhold, der medfører bortfald af erstatningsansvaret (afsnit 9.6)?
 - Er der ikke holdepunkter for andet i opgaven, bør det lægges til grund at lovpligtige forsikringer er tegnet og at frivillige forsikringer ikke er tegnet.
- 8) Er der grundlag for lempelse eller bortfald af erstatningsansvaret?
 - Gennemgå først de særlige lempelsesregler (afsnit 9.5.3), først derefter – hvis ingen af de særlige regler finder anvendelse – den generelle lempelsesregel (afsnit 9.5.2).
- 9) Sammenfatning: Hvem er erstatningsansvarlig(e) over for skadelidte, og hvordan skal tabet indbyrdes fordeles mellem skadevolderne (afsnit 9.8)?
- 10) Hvilke tab kan skadelidte kræve erstattet af skadevolder(ne) (afsnit 9.4)?
 - Husk i den forbindelse at overveje, om skadelidte har iagttaget sin tabsbegrænsningspligt (afsnit 9.4).